

Een verkenning naar financieringsmogelijkheden voor ondernemers en de toegankelijkheid voor (beeldend) kunstenaars

Knelpuntenanalyse

Colofon

Deze inventarisatie is uitgevoerd door M. Schulkens in opdracht van het overlegplatform Beeldende Kunst Nederland (BKNL), gefaciliteerd door het Mondriaan Fonds en uitgevoerd in nauw overleg met FNV Kiem, de Beroepsvereniging Beeldend Kunstenaars (BBK) en Subsidiebureau Nederland.

september 2016

Inhoudsopgave

Samenvatting	03
Inleiding	04
1. Op zoek naar financiering: traditionele en andere financieringsvormen voor zelfstandig ondernemers	06
2. Stimulerende financieringsregelingen vanuit de overheid	09
2.1 Nationale regelingen	09
2.2 (Eu-)regionale regelingen	18
2.3 Lokale regelingen	19
3. Belastingvoordelen voor ondernemers	24
4. Knelpuntenanalyse	28
Conclusies	30
Verantwoording en bronnen	32

Samenvatting

Het Mondriaan Fonds heeft in nauw overleg met FNV Kiem en de Beroepsvereniging van Beeldend Kunstenaars (BBK) geïnventariseerd welke financieringsregelingen er bij de overheid zijn voor ondernemers, met als doel te achterhalen of en onder welke voorwaarden deze regelingen ook geschikt zijn voor zelfstandig beeldend kunstenaars.

Uit de inventarisatie blijkt dat veel regelingen, die open zouden moeten staan voor ondernemers uit uiteenlopende sectoren, voor de culturele sector in het algemeen en voor de kunstenaarspraktijk specifiek moeilijk toepasbaar zijn, zo erkennen ook medewerkers van de uitvoerende organisaties zoals de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland en vertegenwoordigers van subsidieadviesbureaus Grant Thornton en Subsidiebureau Nederland. Hierbij gaat het onder meer om zaken als vereiste rechtsvorm, omzet-, winst- en kapitaaleisen, maar vooral ook om de focus op technische innovatie, die bij de beeldende kunstpraktijk niet altijd evident aanwezig is.

Op de cultuurfondsen na lijkt het merendeel van de financieringsregelingen van de overheid niet (voldoende) ingericht op deelname van zelfstandige kunstenaars. Daarbij ontbreekt het aan kennis bij zowel de culturele sector als de uitvoeringsinstanties van de overheid en blijkt er sprake van jargon of 'taalverschil'. Om de aansluiting van genoemde regelingen en programma's op de behoeften en de praktijk van creatieve zzp'ers te vergroten, zou een specifiek instrument, een 'tool' of een adviesloket moeten worden ingericht. Deze inventarisatie biedt hiertoe een opmaat. Er is tevens een overzicht van te overbruggen knelpunten opgenomen.

Inleiding

Kunstenaars zijn ondernemers. Er wordt van kunstenaars een grote mate van ondernemerschap verwacht door de overheid en de samenleving. De overheid wil het ondernemerschap in de kunst en cultuur versterken en doet dat bijvoorbeeld met het Programma Ondernemerschap Cultuur, dat inzet op de versterking van het ondernemerschap van culturele instellingen en individuele creatieve makers (lees: zzp'ers) in de vorm van trainingen, advies en begeleiding en specialistische deelprogramma's.¹

Ondernemerschap is urgent vanwege het draagvlak voor publieke financiering van kunst- en cultuur, maar ook omdat er de afgelopen vijf jaar behoorlijk gesneden is in de nationale en lokale cultuursubsidies. De Sociaal Economische Raad (SER) en de Raad van Cultuur onderkennen dat de inkomenssituatie van de beeldende kunstenaar als ondernemer onder druk staat.² De meeste kunstenaars financieren hun beroepspraktijk zelf en zijn hiermee de belangrijkste subsidiënt van kunst geworden. De SER, die regering en parlement adviseert over de hoofdlijnen van het te voeren sociaaleconomisch beleid, formuleerde onlangs: "Kabinet, kijk goed naar de positie van kunstenaars op de arbeidsmarkt."

De huidige situatie vormt aanleiding om verschillende mogelijkheden onder de loep te nemen, waaronder alternatieve of aanvullende vormen van financiering, maar ook financiering die dichterbij de realiteit ligt van de kunstenaar als ondernemer. De overheid investeert met verschillende instrumenten en regelingen in het ondernemerschap in Nederland. De vraag is gerechtvaardigd: zijn deze bestaande regelingen en faciliteiten voor ondernemers ook toegankelijk voor beeldend kunstenaars? Verschillende parlementariërs hebben dit onderwerp onder de aandacht gebracht van de desbetreffende ministers.

Onderstaande verkenning beschrijft de uitkomsten van een eerste inventarisatie (desktop-analyse) naar met name publieke financieringsregelingen voor ondernemers, met het doel te achterhalen of en onder welke voorwaarden beeldend kunstenaars hier aanspraak op kunnen maken. Het gaat dus om financieringsvormen die niet specifiek gericht zijn op de beroepspraktijk van de beeldend kunstenaar (zoals bijvoorbeeld het Mondriaan Fonds die heeft), maar die in beginsel voor iedere zelfstandig ondernemer toegankelijk zijn.

In hoeverre deze regelingen ook voor de beeldend kunstenaar als ondernemers openstaan, wordt in deze rapportage in kaart gebracht. Daarbij is gelet op de algemene voorwaarden, zoals rechtsvorm, kapitaal- en omzeteisen en winstperspectief. Uitgangspunten voor de inventarisatie zijn de beroepspraktijk van beeldend kunstenaars als ondernemers en de mogelijkheden die dit biedt, de (wettelijke) gelijkschakeling van zelfstandige beroepsbeoefenaren met ondernemers, en de gelijkschakeling van het uitoefenen van een beroep met het drijven van een onderneming. Om goed te begrijpen waar de overheidsstimulans vandaan komt, wordt er in de inventarisatie ook aandacht besteed aan de verschillende soorten financieringsvormen en stappen in de zoektocht naar externe financiering. Daarna worden de verschillende lokale, (Eu-)regionale en nationale

¹ Zijlstra, H. (2012). *Kamerbrief over Programma ondernemerschap cultuur*. p.1-2.

² Lees voor meer informatie over de financiële situatie van beeldend kunstenaars het rapport Verkenning arbeidsmarkt cultuursector uit januari 2016 van SER en Raad voor Cultuur, en ook artikelen als ['Beeldend kunstenaars: klem tussen twee banen'](#), naar aanleiding van een recent onderzoek door M. Lauwaert.

financieringsinstrumenten en belastingvoordelen voor ondernemers besproken.
Tenslotte is er een knelpuntenanalyse opgenomen.

1. Op zoek naar financiering: traditionele en alternatieve financieringsmogelijkheden voor zelfstandige ondernemers

Er bestaan verschillende publieke en private³ financieringsbronnen en mogelijkheden voor ondernemers, elk met een eigen doel en strekking. Een greep uit het aanbod: bedrijfsfinancieringen voor lange en korte periodes, projectfinancieringen, leningen (vreemd vermogen) en kapitaalbreng (eigen vermogen), borg- en garantstellingen, leasing⁴, factoring⁵, sponsoring, publieksfinanciering (crowdfunding), giften, subsidies en fiscale stimuleringsregelingen. Aparte vermelding verdient inbreng van eigen (privé)middelen, een niet te onderschatten financieringsbron.

Welke financieringsmogelijkheden voor de ondernemer het overwegen waard zijn, hangt af van het doel: waarvoor is financiering nodig? Ook van grote invloed op een financieringsvraagstuk zijn de eisen die worden gesteld door de financier. Een financier geeft namelijk niet zonder pardon een blanco cheque af.

Alvorens op zoek te gaan naar financieringsmogelijkheden, is het voor een zelfstandig ondernemer belangrijk om in kaart te brengen wat voor soort financiering nodig is voor de onderneming. Dat begint met het uitwerken van een goed bedrijfsplan⁶ op basis waarvan de ondernemer kan analyseren op welke vlakken er aanvullende financiering nodig is en welke financiering hiervoor het meest geschikt is. Dit is afhankelijk van de hoogte van het bedrag, het doel van de financiering en de verwachte terugbetalingscapaciteit. Er is tijd, kennis en inzicht nodig om dit goed in kaart te brengen.

Een goed bedrijfsplan is dus heel belangrijk, maar niet altijd eenvoudig. Ondernemers van innovatieve bedrijven of relatief eenvoudig verkoopbare producten kunnen het bedrijfsplan *body* geven door te verwijzen naar het intellectueel eigendom of een goed rentabiliteitsperspectief. Kunstenaars zijn als het ware zelf het product dat ze in hun bedrijfsplan moeten verkopen. Het schrijven van een goed bedrijfsplan heeft voor hen daardoor een extra moeilijkheidsgraad, want “een mens laat zich nou eenmaal niet goed verpanden aan een geldschietter.”⁷

Ondernemers kunnen onder meer terecht bij de Kamer van Koophandel, het Instituut voor het Midden en Kleinbedrijf (IMK) voor advies en begeleiding bij hun bedrijfsplan.⁸ Kunstenaars kunnen voor specifiek advies bij het opstellen van een bedrijfsplan onder meer terecht bij [Cultuur+Ondernemen](#). Deze stichting helpt kunstenaars bij zakelijke vragen en stimuleert het cultureel ondernemerschap. Ook

³ Maar ook publiek-private mogelijkheden

⁴ **Lease** of **leasing** is een vorm van [krediet](#) waarbij de kredietverstrekker of **lessor** [bedrijfsuitrusting](#), [bedrijfsmiddelen](#) of [duurzame consumptiegoederen](#) aankoopt en deze gedurende een vooraf overeengekomen termijn en tegen een vaste vergoeding ter beschikking stelt van de kredietnemer of **lessee** (bron Wikipedia)

⁵ **Factoring** is een vorm van debiteurenfinanciering. Een ondernemer draagt zijn facturatie en debiteurenrisico over aan een gespecialiseerd bedrijf, de factoringmaatschappij. In ruil voor een vergoeding aan dit bedrijf ontvangt de ondernemer direct zijn geld. Hij hoeft dus niet te wachten totdat zijn facturen zijn betaald. (bron Wikipedia)

⁶ inclusief investeringsbegroting, financieringsbegroting, exploitatiebegroting en een overzicht van eigen vermogen (spaargeld, inbreng van bedrijfsmiddelen, aandeelhouders), vreemd vermogen van zakelijke financiers (bv. bancaire lening, of leverancierskrediet) en overig vermogen (bv. werkkapitaal)

⁷ Dutch Creative Council (2015). *Show me the money*. p.5

⁸ Er zijn tegen betaling ook meer persoonlijke adviestrajecten, bijvoorbeeld via een coach van het Ondernemersklankbord (OKB) of Qredits. Daarnaast zijn er commerciële partijen die de financiering kunnen begeleiden zoals [Finance Corner](#), of bedrijven die je helpen gebruik te maken van de subsidies zoals leden van de vereniging van subsidieadviseurs; [www.nvas.nl](#).

FNV Kiem, BBK en www.beroepskunstenars.nl bieden handige informatie voor kunstenaars.

Als het bedrijfsplan klaar is en de ondernemer weet wat voor financiering hij nodig heeft, kan de zoektocht naar de juiste financiering beginnen. Bij het aantrekken van vreemd vermogen wordt er onderscheid gemaakt tussen private bancaire financieringen, alternatieve financieringen en mixvormen.

Bancaire financieringen

Bancaire financieringen zijn de meest traditionele vorm van [externe financiering](#). Je kunt hierbij denken aan een bankgarantie, een banklening met of zonder onderpand, *factoring*⁹ en debiteurenfinanciering (niet alleen aangeboden door banken), hypothecaire lening, kredietverzekering, leasing en het MKB-krediet.

Banken zijn voorzichtig en hebben hun voorwaarden sinds de crisis nog verder aangescherpt, waardoor het vaak moeilijk is om een lening of krediet af te sluiten. Zij zullen pas een lening verstrekken als de ondernemer kan aantonen dat het gewenste bedrag binnen een vastgelegde tijd en met rente terugbetaald wordt. Daarvoor moet de ondernemer een solide financieel plan hebben, met voldoende eigen vermogen.

Ondernemers kunnen altijd bij banken terecht om zich te laten adviseren over actuele en toekomstige projecten. Er is veel kennis in huis en banken kunnen ook hun netwerk inzetten om andere financiers te overtuigen. Indien de bank zelf niet de juiste kennis in huis heeft, kan de bank soms een aanbeveling doen voor een doorverwijzing.

Rabobank en Triodos zijn voorbeelden van banken die met name in de cultuur actief zijn. Er bestaan ook andere leeninstellingen die zich richten op de culturele sector, zoals Kwadraat (voorheen Materiaalfonds) en Cultuurlening, maar die vallen buiten de scope van deze inventarisatie.

Alternatieve financieringen

Buiten de bank zijn er veel alternatieve financieringsmogelijkheden. Denk aan informele investeerders zoals familie en vrienden, de zogenaamde *angel investors*¹⁰, kredietunies (voordelen in lagere kosten, hogere spaarrentes, minder risico), microfinanciering (tot 50k) en MKB-financiering (tot 150k) via Qredits, MKB fondsen en beurzen, participatie- en ontwikkelingsmaatschappijen¹¹, aandelen, sponsoring, donaties, crowdfunding.¹²

Twee interessante opties uitgelicht: crowdfunding en angel investors

Crowdfunding is een methode die steeds meer door zelfstandig ondernemers wordt toegepast, ook door zelfstandig kunstenaars, bijvoorbeeld via Kickstarter en Indiegogo of in Nederland via Whydonate of het platform [voordekunst](#). Dit laatste platform is ontstaan vanuit het publieke Amsterdams Fonds voor de Kunst, en werkt sinds enkele jaren samen met onder meer het Mondriaan Fonds. Een andere instantie die zich bezighoudt met crowdfunding en wellicht minder bekend is onder

⁹ Vorm van debiteurenfinanciering.

¹⁰ Over het algemeen succesvolle ondernemers die hun bedrijf hebben verkocht en hun kennis en financiën graag willen investeren in een nieuwe onderneming. Dit heet ook wel durfkapitaal. Er bestaan ook hele netwerken die samen nog grotere investeringen kunnen doen, zie ook Business Angel Netwerken Nederland via www.bannederland.nl.

¹¹ Ontwikkelingsmaatschappijen investeren risicodragend in startende en groeiende innovatieve ondernemingen en in het ontwikkelen van bedrijfslocaties. De kerntaken zijn het maken van samenwerkingsverbanden tussen bedrijven en kennisinstellingen (hogescholen en universiteiten) en het aantrekken van buitenlandse bedrijven. Voorbeeld: [Noord-Holland Noord](#) of <http://www.bom.nl/portal>.

¹² Zie ook <http://www.nationalefinancieringswijzer.nl/>

kunstenaars, is [Douw & Koren](#). Zij doen onderzoek naar crowdfunding als financieringsmogelijkheid en bieden advies. Shell en de KvK hebben bovendien een [crowdfundingscan](#) ontwikkeld om per situatie te testen of crowdfunding een geschikte financieringsvorm is.

Het vinden van een geschikte angel investor/informal investor kan moeilijk en tijdrovend zijn, maar als het lukt is het een interessante optie. Het voordeel van angel investors is dat zij zich naast goede rentabiliteits- en continuïteitsperspectieven vaak ook laten leiden door intuïtie. Ze volgen hun persoonlijke inzicht en investeren omdat ze gecharmeerd zijn van het concept, of omdat ze de uitdaging missen van het opzetten van een nieuwe onderneming. Teruggrijpend de uitspraak van de Dutch Creative Council m.b.t. het 'verpanden van een persoon', heeft een kunstenaar hier misschien grotere kansen, omdat hij zich tot een andere persoon wendt i.t.t. een grote zakelijke instelling met strenge regels zoals een bank. Ook voor deze financieringsoptie bestaat er een [scan](#) via de Kamer van Koophandel.

Zowel crowdfunding als investeringen van business angels zijn grotendeels afhankelijk van een goede pitch.

Stapelfinancieringen

Als de afzetmarkt erg specifiek is en de productiesnelheid niet machinaal hoog, vinden verstrekkers van vreemd vermogen het risico van een investering soms te hoog. Dat geldt voor zowel banken als alternatieve financiers. Daarom kiezen veel ondernemers voor kansenspreiding d.m.v. een zogenaamde stapel- of mixfinanciering: een combinatie van verschillende financieringsvormen.

Een geslaagde crowdfundingactie, gewonnen prijs of een subsidietoekenning kan investeerders over de streep trekken, omdat het getuigt van breed gedragen steun. Potentiële financiers merken dat andere partijen wel investeren, dus waarom zij niet? Bovendien wordt het voor een investeerder aantrekkelijker als het eigen vermogen van de ondernemer groter wordt, en het risico voor de investeerder dus verkleint.

Meer informatie

Voor nuttige informatie over het in kaart brengen van de financieringsmogelijkheden voor zowel startende als gevestigde ondernemers kun je een kijkje nemen op de [Nationale Financieringswijzer](#), websites van de [Rijksdienst voor Ondernemend Nederland](#), [Nibud](#), [MKB-servicedesk](#), [Instituut voor het Midden- en Kleinbedrijf](#) en [Ondernemersplein](#) (een initiatief van de Kamer van Koophandel en de Belastingdienst). Ondernemers kunnen hier terecht om zich te oriënteren op externe geldverstrekkers, subsidies, ondernemersprogramma's en mogelijke fiscale voordelen, of om contact te leggen met adviserende instanties. Via de Kamer van Koophandel kunnen ondernemers bovendien een aantal [scans](#) doen. Het is ook interessant om advies in te schakelen van een accountant. Dit kost weliswaar geld, maar levert soms ook heel veel op. Goede accountants zijn gespecialiseerd in complexe financieringsvraagstukken. Zij kunnen bijvoorbeeld risico's in kaart brengen of helpen heronderhandelen met een bank.

2. Stimuleringsregelingen vanuit de overheid

Bij risicovolle ondernemingen zijn externe financiers geneigd een financieringsaanvraag in eerste instantie te weigeren. Een stimulans of garantie vanuit een overheid kan in sommige gevallen uitkomst bieden. Zowel nationale-, lokale- als regionale overheden bieden verschillende stimuleringsregelingen aan. In dit hoofdstuk komen de verschillende mogelijkheden aan de orde. Ze zijn onderverdeeld per aanbieder en per regeling of financieringsmogelijkheid wordt aangegeven in hoeverre deze al dan niet voor zelfstandig kunstenaars van toepassing kan zijn. Daarbij is gelet op de algemene voorwaarden, zoals [rechtsvorm](#), kapitaal-/omzeteisen en winstperspectief.

2.1 Nationale regelingen

De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO, voorheen Agentschap NL) is verantwoordelijk voor de uitvoering van een aantal extra financieringsregelingen en subsidies in opdracht van verschillende ministeries en de Europese Unie om banken over de streep te trekken, die ondernemers kunnen aanwenden om andere financiers te benaderen.

Op www.rvo.nl kan gezocht worden naar subsidies & financiering met filters voor o.a. doel, type, sector en land voor de gewenste financiering. Het betreft een verzameling generieke en specifieke regelingen, maar cultuursubsidies staan hier niet tussen. Kunst of cultuur wordt ook niet als een van de sectoren benoemd. Het is moeilijk inschatten onder welke sector het beeldend kunstenaarschap valt. De 'creatieve industrie' is één van de zoektermen, maar het is slim om zo breed mogelijk te zoeken. Ook bij minder voor de hand liggende sectoren zijn regelingen mogelijk van toepassing op de praktijk van de zelfstandig kunstenaar.

De meeste regelingen die via de RVO worden aangeboden, zijn resultaat van het innovatiebeleid van de overheid waarmee geïnvesteerd wordt in technisch risicovolle projecten, waarbij in zekere zin sprake is van een technisch faalrisico en daarmee samenhangend commercieel risico. Daarom moet in aanmerking worden genomen dat veel RVO-regelingen zijn gericht op technische innovatie, die al dan niet nieuw is voor de onderneming, Nederland of Europa. Elke financieringsregeling kent unieke criteria waaraan de aanvrager moet voldoen. Ook is er een aantal algemene criteria, dat voor bijna elke regeling die RVO aanbiedt geldt. Houd bij het lezen van de volgende financieringsregelingen dus altijd de volgende criteria in het achterhoofd:

- Het krediet is bestemd voor Nederlandse ondernemingen met substantiële activiteiten in Nederland en goede rentabiliteits- en continuïteitsperspectieven;
- Financiering is niet ter vervanging van eerder verstrekte financiering (fresh money) tenzij er sprake is van herfinanciering in het kader van een bedrijfsovername;
- Er heeft geen bovenmatige kapitaal onttrekking in de laatste 12 maanden plaatsgevonden;
- Financiering is alleen voor financiering van eigen bedrijfsactiviteiten en – overnames.

Per regeling worden ook enkele specifieke criteria genoemd. Als je interesse hebt in een van de regelingen die volgen, onderzoek de voorwaarden dan goed en laat je zo mogelijk informeren door een specialist.

2.1.1 Ministerie van Economische Zaken

Groefaciliteit

De [Groefaciliteit](#) is een financieringsregeling die financiers meer zekerheid biedt bij de overweging risicodragend vermogen aan een ondernemer te verstrekken. De regeling is speciaal gericht op snelgroeiende bedrijven die geld nodig hebben, liquiditeiten of om te investeren in vastgoed om de activiteiten uit te breiden. Financiers die aangesloten zijn bij deze regeling kunnen, als ze geneigd zijn in een snelgroeiend bedrijf te investeren maar gezien het risico toch twijfelen, een aanvraag voor Groefaciliteit doen bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.¹³ Indien de aanvraag goedgekeurd wordt, biedt het ministerie van Economische Zaken 50% garantie op het risicodragend vermogen dat de financier aan de ondernemer verstrekt.

De belangrijkste informatie over de Groefaciliteit is gebundeld in de [brochure](#) 'Ondernemen met de Groefaciliteit' (2013). Hierin worden voorbeelden genoemd van ondernemingen die eerder gebruik maakten van de Groefaciliteit en staan alle voorwaarden die het ministerie stelt aan deelnemende ondernemers uitvoerig beschreven.

Toepassing zelfstandig kunstenaar

Als een zelfstandig kunstenaar externe financiën wil aantrekken voor bijvoorbeeld een verbouwing aan het atelier, een groot nieuw werk of een tentoonstelling waarvoor hij een grote som geld nodig heeft van een bank of externe financier, kan hij proberen gebruik te maken van deze regeling. De aanvraag moet dan eerst door de uitgekozen financier worden goedgekeurd en de financier zal zelf de Groefaciliteit bij de RVO moeten aanvragen. Deze regeling staat voor bijna alle sectoren open, en in theorie ook voor kunstenaars. Omdat het een generieke financieringsregeling is, stelt de RVO geen verplichtingen aan een bepaalde [rechtsvorm](#). In praktijk echter wordt de Groefaciliteit gebruikt door bv's of bedrijven met een andere zakelijke structuur. Het is afhankelijk van de eisen die de afzonderlijke financiers stellen aan de rechtsvorm, omdat zij besluiten of zij een verzoek tot garantstelling indienen bij RVO. In theorie is het gebruik van deze regeling voor kunstenaars dus niet uitgesloten, maar in de praktijk lijkt het niet waarschijnlijk.

Garantie Ondernemingsfinanciering

De [GO](#) is opgezet om (middel)grote ondernemingen te helpen bij het aantrekken van bankleningen en bankgaranties. Banken kunnen 50% staatsgarantie krijgen op middelgrote en grote leningen. Hierdoor kunnen zij makkelijker en met minder risico geld uitlenen aan (middel)grote ondernemingen met substantiële activiteiten in Nederland. Het minimale leenbedrag is 1,5 miljoen. Leningen van maximaal 150 miljoen zijn voor maximaal 75 miljoen gegarandeerd. Er is geen rechtsvorm aan verbonden, maar in de praktijk wordt deze regeling alleen gebruikt voor grote ondernemingen die bijvoorbeeld zijn ondergebracht in een bv of stichting. Bij het verstrekken van de lening worden door de financier geen andere activa verstrekt dan geld.

Toepassing zelfstandig kunstenaar

Bovenstaande regeling is gericht op (middel)grote ondernemingen met vraag naar heel grote kredieten. De kunstpraktijk kan erg kostbaar zijn, maar het

¹³ Een lijst van aangesloten banken en participatiemaatschappijen is [hier](#) beschikbaar.

kunstenarsdeel zal niet gauw het minimale leenbedrag overstijgen. Voor zeer kostbare projecten zal een kunstenaar in de praktijk samenwerken met faciliterende instellingen zoals opdrachtgevers, musea en andere organisaties, waardoor de kosten gespreid worden of vallen onder de verantwoordelijkheid van een andere partij. Een kunstenaar is wellicht beter gebaat bij minder risicovolle financieringsaanvragen, zoals het Innovatiekrediet en de Vroegfasefinanciering die later volgen.

Innovatiefonds MKB+

Het ministerie voor Economische Zaken heeft voor groeiende, startende ondernemers het [Innovatiefonds MKB+](#) opgericht, om rechtstreeks of via investeringsfondsen innovatieve plannen te financieren. Het Innovatiefonds MKB+ bestaat uit drie onderdelen: het Innovatiekrediet, de Seed Capital-regeling en Fund-of-Funds. De laatstgenoemde is nog in ontwikkeling. Er is nog niet veel bekend en dus ook niet over of deze regeling van nu kan zijn voor zelfstandig kunstenaars. We laten deze voor nu daarom buiten beschouwing.

1. Innovatiekrediet

Het [Innovatiekrediet](#) is bedoeld voor ontwikkelingsprojecten waaraan substantiële technische en daaruit voortvloeiende financiële risico's zijn verbonden. Met behulp van het [Innovatiekrediet](#) wil de overheid ondernemers op weg helpen die veelbelovende ideeën hebben voor een nieuw product of dienst, maar voor de ontwikkeling hiervan niet voldoende financiële middelen ter beschikking hebben. Het betreft een risicodragend krediet: een lening die binnen 10 jaar met rente terugbetaald dient te worden, indien de ontwikkeling slaagt. De projectkosten moeten minimaal 150 duizend euro bedragen en het project moet binnen vier jaar afgerond worden. De hoogte van het krediet is afhankelijk van de grootte van de onderneming en de vraag of het project in samenwerking met andere bedrijven geleid wordt. Het krediet is bedoeld voor de ontwikkelingskosten van het project en daarmee samenhangende loonkosten, materialen, afschrijvingen, uitbreidingskosten, reiskosten en octrooiaanvragen.¹⁴

De regeling is sterk gericht op het maken van winst. De ondernemer zal aannemelijk moeten maken dat er een goed winstperspectief aanwezig is. Als de ontwikkeling *niet* slaagt, wordt het krediet kwijtgescholden. Vooral veelbelovende starters (met veelbelovende winstperspectieven) is dit een geschikte methode om een nieuw product op de markt te brengen.

2. De [Seed Capital](#)-regeling

Een regeling voor het omzetten van technologische en creatieve kennis in toepasbare producten of diensten, gericht op technostarters en creatieve starters. Het ministerie verstrekt via de Seed Capital-regeling kapitaal aan investeringsfondsen die met risicokapitaal investeren in innovatieve technologische en creatieve ondernemers. Bedrijven kunnen doorlopend aanvragen doen bij de [Seed-fondsen](#). De Seed Capital-regeling gebruikt voor creatieve starters de volgende definitie:

“Een rechtspersoon die een onderneming drijft of de start ervan voorbereidt, op basis van een nieuwe creatieve vinding of een nieuwe toepassing van een bestaande creatieve vinding. Het gaat hierbij om het verkopen en

¹⁴ Afhankelijk van het risico bedraagt de rente 4, 7 of 10%. *Show me the Money. Toegang tot financiering voor de creatieve industrie*. 2015: Federatie Dutch Creative Council, p. 31-32.

leveren van producten, processen en/of diensten (geen adviezen).”

Bron: Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. [‘Definitie technostarter en creatieve starter’](#).
Op 29-10-2015 via RVO.nl

Toepassing zelfstandig kunstenaar

Van de bovenstaande regelingen lijkt het Innovatiekrediet het meest aan te sluiten bij de kunstenaarspraktijk. Dit krediet is vooral bedoeld voor nieuwe, vermarktbaar producten. Een kunstwerk is in principe vermarktbaar, het is alleen niet duidelijk of het binnen de regeling valt onder de categorie innovatieve producten of diensten. Voor dit krediet moeten ondernemende kunstenaars aannemelijk kunnen maken in hoeverre hun werk of project een technische innovatie biedt. Daarnaast moet het aannemelijk zijn dat de kunstenaar de lening kan terugbetalen. Als de ontwikkeling van het nieuwe product, proces of dienst niet slaagt, hoeft het krediet niet terugbetaald te worden. Het risico voor de ondernemer-kunstenaar lijkt dus beperkt. bij het verstrekken van het krediet weegt dit aspect echter een grote rol.

Het Innovatiekrediet is met name interessant bij crossovers tussen techniek en beeldende kunst. Mogelijk kan er een gecombineerde aanvraag gedaan worden met samenwerkingspartijen, waarbij er ten gevolge van of naast het kunstwerk een innovatief product of dienst voor een grotere markt ontstaat/ontworpen wordt. Denk bijvoorbeeld aan nieuwe productiemethodes of materialen, die voor de kunstenaar essentieel zijn voor zijn kunstpraktijk en tegelijkertijd een verbetering bieden voor de ontwikkeling van producten voor een grote commerciële markt. Een van de samenwerkingspartijen zou ook een aanvraag kunnen overwegen bij een Seed-fonds voor de ontwikkeling van het nieuwe product. De regel is dat ondernemers rechtstreeks terecht kunnen bij de Seed-fondsen.

De beperking van de toepasbaarheid van de Seed Capital-regeling zit in de definitie van ‘creatieve starters’. De vereiste van rechtspersoonlijkheid (bv, nv, vereniging, stichting, coöperatie) is bij bijna geen kunstenaars aanwezig. In verhouding hebben weinig kunstenaars een bv, omdat dit niet altijd rendabel is of aansluit bij de behoefte van hun beroepspraktijk. Ondernemers kunnen wel samen een fonds oprichten met minimaal drie aandeelhouders of vennoten.

Vroegfasefinanciering

De Vroegfasefinanciering is bedoeld voor starters en MKB'ers die willen onderzoeken of hun idee kans van slagen heeft op de markt. Het is een lening voor zowel starters als gevestigde bedrijven, die binnen een bepaalde termijn met rente moet worden terugbetaald. De VFF wordt voor [MKB-ondernemers en innovatieve starters](#) (<5 jaar) uitgevoerd door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland en voor [academische innovatieve starters](#) door de Stichting voor de Technische Wetenschappen.¹⁵

Enkele voorwaarden: uit het businessplan moet blijken dat de onderneming substantieel gaat groeien, daarnaast moet de ondernemer een verklaring van een externe financier overleggen waarin deze de intentie uitspreekt minimaal hetzelfde bedrag te willen investeren als van de overheid wordt gevraagd. Bij navraag blijken dit vooral venture capital fondsen en bedrijven, die willen investeren in groeiende aandelen die ze later met winst willen verkopen. Een bank kan ook externe financier zijn. Belangrijke voorwaarden t.a.v. de investeerder zijn dat deze nieuw, deskundig, draagkrachtig en onafhankelijk is. Het ‘nieuwe’ houdt in dat de investeerder nog geen

¹⁵ *Show me the Money. Toegang tot financiering voor de creatieve industrie*. 2015: Federatie Dutch Creative Council, p. 32.

belang in de onderneming heeft.¹⁶ Ondernemers kunnen een [Quickscan Vroegfasefinanciering](#) doen om een advies te krijgen over de kansen op een succesvolle aanvraag. Er is geen rechtsvorm aan deze regeling gekoppeld, dus ook zzp'ers kunnen er gebruik van maken. De ondergrens voor de lening bedraagt €50.000. Innovatieve starters kunnen 100% financiering ontvangen. Voor gevestigde ondernemers geldt dat maximaal 45% wordt gefinancierd, hetgeen betekent dat de begroting minimaal € 110.000 groot moet zijn.

Toepassing zelfstandig kunstenaar

De Vroegfasefinanciering is bedoeld voor zowel starters als gevestigde ondernemers, dus in beginsel ook voor alle professionele beeldend kunstenaars. De regeling is in feite een ontwikkelbijdrage om te kijken of een idee kans van slagen heeft. De ontwikkeling van een commercieel of verkoopbaar prototype valt niet onder de vroegfase. Het knelpunt zit wederom op het vlak van commercialiteit en 'substantiële groei'. Daarnaast is VFF bedoeld voor innovatieve bedrijven. De kunstenaar moet bij een aanvraag voor de Vroegfasefinanciering creatief zijn met het bedenken van een koppeling aan commerciële producten of diensten en bereid zijn een lening aan te gaan tegen 5% rente. Er moet een essentieel innovatief element in zitten en er moet een toezegging zijn van een externe financier.

Topsectorenbeleid

Het ministerie van Economische Zaken heeft 9 topsectoren geformuleerd waarvan de overheid gelooft dat ze de positie van Nederland als toonaangevend kennisland internationaal goed kunnen bevestigen.¹⁷ Voor iedere sector een platform opgericht, waar onderzoekers en ondernemers aan elkaar gekoppeld worden om te komen tot nieuwe kennis en innovaties. Eén van deze sectoren betreft de [Topsector Creatieve Industrie](#), die het maken van vorm, betekenis of symbolische waarde tot doelstelling heeft. Het doel is ook om bij te dragen aan innovatie in andere sectoren. Het platform voor de creatieve sector heet [CLICKNL](#). Belangrijke partners zijn TNO en de Kamer van Koophandel. Een aantal regelingen dat valt onder het Topsectorenbeleid is hieronder uiteengezet.

MIT-regeling

Onder de MIT-regeling vallen kennisvouchers, adviesprojecten, haalbaarheidsprojecten en R&D-samenwerkingsprojecten via [MKB-Innovatiestimulering Topsectoren](#) (MIT). Er kunnen voorstellen worden gedaan die aansluiten bij een door de topsector vastgesteld thema, onderzoeksgebied en een 'maatschappelijke uitdaging'. De precieze [randvoorwaarden](#) zijn te vinden op de website van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.

"MIT-R&D-samenwerkingsprojecten zijn gericht op de vernieuwing van producten, productieprocessen of diensten. Het project bestaat uit industrieel onderzoek en/of experimentele ontwikkeling, voor gezamenlijke rekening en risico uitgevoerd door een samenwerkingsverband van tenminste twee Nederlandse MKB-ondernemers. De subsidie bedraagt 30% van de subsidiabele kosten (maximaal 200k) per innovatieproject en maximaal 100k per deelnemer. Alleen de kosten van de MKB-ondernemers zijn subsidiabel. De looptijd van een dergelijk project bedraagt maximaal

¹⁶ <http://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/achtergrondinformatie-vff>

¹⁷ De sectoren zijn gericht op export en kunnen een bijdrage leveren aan wereldwijde maatschappelijke vraagstukken, ze zorgen voor economische en maatschappelijke welvaart. De overheid wil bijdragen aan de bloei van de topsectoren d.m.v. het ontwikkelen en stimuleren van speciale samenwerkingsprogramma's en financiële regelingen.

2 jaar.”¹⁸

Toepassing zelfstandig kunstenaar

De MIT-regeling is speciaal gericht op innovatieve of experimentele ontwikkelingen voor producten, productieprocessen of -diensten en is dus in beginsel ook geschikt voor kunstenaars die zich daarmee bezighouden. Samenwerking met andere partijen staat centraal en biedt de mogelijkheid voor cross overs met andere kunstenaars of ondernemers uit andere disciplines. Er is veel concurrentie, vooral de kennisvouchers blijken zeer gewild.¹⁹ De Kamer van Koophandel kan adviseren over de beschikbare middelen die op de persoonlijke situatie van toepassing kunnen zijn.

TKI-toeslag

Via CLICKNL kan er aanspraak gemaakt worden op een toeslag voor ‘Topconsortia voor Kennis en Innovatie’ - de TKI-toeslag - van 150.000 tot 500.000 euro per privaat-publiek samenwerkingsverband.²⁰ Het samenwerkingsverband dient hiervoor een projectvoorstel in te dienen bij de RVO, dat past binnen de programmalijnen van de Strategische Research en Innovatieagenda (SRIA).²¹ TNO is een belangrijke partner voor deze regeling en kan projectvoorstellen doen of partners voordragen.

Toepassing zelfstandig kunstenaar

De TKI-toeslag is alleen beschikbaar voor samenwerkingsverbanden. Het is niet onmogelijk, maar ook niet voor de hand liggend dat kunstenaars hiervoor in aanmerking komen. Kunstenaars gaan wel regelmatig samenwerken aan, bijvoorbeeld met vormgevers andere kunstenaars, met presenterende en collectionerende kunstinstellingen en zelfs met kennisinstellingen, maar een publiek-private samenwerking zoals vereist is voor de TKI-toeslag zal in de praktijk niet snel voorkomen.

MKB-loket, Mix & Match en TNO-consult

Samen met de Kamer van Koophandel heeft CLICKNL een MKB-loket in het leven geroepen: een nationaal aanspreekpunt voor het creatieve MKB, met specialisten op het gebied van Design, Media & ICT, Next Fashion, Games, Built Environment en Cultural Heritage. Ondernemers kunnen hier terecht voor informatie over “instrumenten en regelingen, aansluiting bij netwerken en bijbehorende kennis en innovatie-agenda.”²² TNO biedt gratis [ééndaags consult](#) aan aan innovatieve ondernemers met een technologische vraag. Daarnaast worden er interdisciplinaire bijeenkomsten geprogrammeerd, die steeds door een andere topsector georganiseerd worden. Tijdens deze zogenaamde Mix & Match-bijeenkomsten is iedereen welkom en wordt er op een interdisciplinaire wijze over vraagstukken gediscussieerd. Het doel is dat dit tot nieuwe inzichten kan leiden.

Toepassing zelfstandig kunstenaar

¹⁸ Idem, p. 34-35.

¹⁹ Conclusie n.a.v. telefoongesprek met een adviseur van de KvK.

²⁰ De benodigde expertise in het voorstel moet afkomstig zijn van Nederlandse instellingen van hoger onderwijs en onderzoek én TNO. De voorstellen worden ingediend via TNO of moeten worden afgestemd met TNO. ‘CLICKNL inzet van de TKI-toeslag’. *Clicknl.nl*. 29 oktober 2015. <http://www.clicknl.nl/regelingne/clicknl-inzet-tki-toeslag/>.

²¹ ‘TKI-toeslag’. *RVO.nl*. 28 oktober 2015. <http://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/tki-toeslag>.

²² ‘MKB loket’. *Clicknl.nl*. 29 oktober 2015. <http://www.clicknl.nl/mkb-loket-creatieve-industrie/>.

Het belang van TNO-consult voor kunstenaars is sterk afhankelijk van het type kunstenaarspraktijk, maar voor ondernemers die een innovatievraag van technologische aard hebben, biedt dit zeker een uitkomst. Ook de Mix & Match bijeenkomsten kunnen interessant zijn om mogelijk toekomstige samenwerkingspartners buiten de bekende netwerken te ontmoeten.

Het Topsectorenbeleid is voor zelfstandig kunstenaars niet de meest voor de hand liggende optie om hun beroepspraktijk of specifieke projecten te financieren. Bij het ontwikkelen van de instrumenten en regelingen is de nadruk gelegd op de zogenaamde creatieve industrie. De regeling houdt met name rekening met de verschillende ontwerpdisciplines en nieuwe mediatoepassingen, maar nauwelijks met de praktijk van de zelfstandige beeldend kunstenaar. Dit is een beperking binnen de definitie van creatieve industrie die het ministerie voor Economische Zaken en CLICKNL hanteren. Door het bepalen van 'subsectoren' als Games, Design en Mode wordt er wel een indicatie gegeven, maar de exacte definiëring blijft ambigu.

Met de huidige regelingen is het niet onmogelijk om in aanmerking te komen voor de instrumenten die CLICKNL aanbiedt. Kunstenaars moeten goed bedenken of ze hun praktijk onder een van de door CLICKNL geformuleerde disciplines kunnen scharen. Kunstenaars met een bredere of cross over praktijk kunnen wellicht in aanmerking komen voor de financierings- en adviesmogelijkheden die het orgaan biedt. Er is een behoorlijke drempel voor het deelnemen aan een MIT-project of een project dat in aanmerking wilt komen voor TKI-toeslag. De kennisvouchers lijken het meest voor de hand liggende instrument waar ondernemer-kunstenaars gebruik van zouden kunnen maken.

2.1.2 Ministerie van Buitenlandse Zaken

Starters International Business (SIB)

[Starters International Business](#) is een product van het ministerie van Buitenlandse Zaken om bedrijven te helpen met hun start op buitenlandse markten. Er zijn verschillende 'vouchers' ontwikkeld voor advies en coaching:

1. Voucher voor een individueel **coaching traject** met een adviseur om een actieplan op te stellen. Belangrijkste voorwaarden:
 - Er wordt per ondernemer één coaching voucher verstrekt;
 - De voucher is zes maanden geldig;
 - De adviseur/ondersteunende organisatie is:
 - o een stichting of een vereniging met volledige rechtsbevoegdheid die blijkens haar statuten tot doel heeft de belangen te behartigen van ondernemingen of organisaties van ondernemingen;
 - o de kamer van koophandel;
 - o een export-adviesonderneming, die mede gericht is op het adviseren en begeleiden van MKB-ondernemingen op het gebied van begeleiden en adviseren op het gebied van internationaal ondernemen en export.
2. Een voucher voor deelname aan een meerdaagse uitgaande **handelsmissie of collectieve beursinzending**. Belangrijkste voorwaarden:
 - Aan een MKB-onderneming kan een voucher worden verstrekt voor een collectieve activiteit die in de eerstvolgende twaalf maanden zal plaatsvinden;

- Een voucher dient te worden aangevraagd voordat de collectieve activiteit plaatsvindt;
- Op verzoek kan de geldigheidsduur van het voucher worden verlengd of het voucher worden bestemd voor een andere collectieve activiteit dan die waarop de aanvraag betrekking had;
- Vouchers worden uitsluitend verstrekt aan MKB-ondernemingen waarvan de exportquote over de afgelopen twaalf maanden lager is dan 25% of waarvoor de desbetreffende markt een nieuwe markt is;
- Vouchers zijn niet overdraagbaar;
- De organisator van de missie of beurs kan de voucher ter verzilvering aanbieden aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) binnen een termijn van drie maanden nadat de collectieve activiteit heeft plaatsgevonden. Op verzoek van de organisator kan deze termijn eenmaal verlengd worden met ten hoogste drie maanden.

3. Een kennisvoucher voor ondernemers met internationale ambitie en interesse in buitenlandse markten. Hiermee kunnen zij een deskundige inhuren voor advies en begeleiding bij het (beter) positioneren van het bedrijf in het buitenland.

De kennisvoucher wordt ingezet voor activiteiten die betrekking hebben op specifieke marktinformatie; het selecteren van lokale partners; de strategie op het gebied van marktentry en/of -groei, wet- en regelgeving; juridisch advies; fiscaal advies.

Voorafgaand aan de aanvraag van een kennisvoucher, dient de aanvrager eerst een individueel coachingstraject te hebben gevolgd op grond van de regeling Starters International Business.

Toepassing zelfstandig kunstenaar

Deze regeling kan onder een aantal [voorwaarden](#) van belang zijn voor kunstenaars die hun praktijk willen uitbreiden naar het buitenland. In het geval van een missievoucher moet een collectieve, promotionele reis of activiteit waarvoor de kunstenaar deelname aanvraagt vermeld staan op de [Agenda Internationaal Ondernemen](#) en plaatsvinden binnen de komende 12 maanden. Een kunstenaar die zich op het buitenland wil oriënteren zou hier met zijn activiteiten op kunnen aansluiten, de vraag is echter of de voorgeselecteerde activiteiten relevant zijn voor de ontwikkeling van diens praktijk.

Partners for International Business

[PIB](#) is een samenwerkingsprogramma voor een groep van minimaal drie Nederlandse bedrijven uit een topsector (en eventueel kennisinstellingen) die een buitenlandse markt willen betreden. Het samenwerkingsverband ontwikkelt samen met de RVO een uniek meerjarenprogramma, waarbij de overheid ondersteunt met promotie en matchmaking, kennisuitwisseling en netwerken, en economische diplomatie. Het programma wordt aangeboden onder een aantal [voorwaarden](#). Uit het voorstel dat het samenwerkingsverband indient, moet blijken dat: het Nederlandse aanbod t.o.v. buitenlandse concurrentie een toegevoegde waarde heeft; er meerwaarde is voor een rol van de Nederlandse overheid bij het realiseren van markttoegang; en dat het plan uiteindelijk bijdraagt aan economische groei in Nederland.

Netherlands Management Training Programme (NMTP)

Het [NMTP](#) biedt buitenlandse managers een training i.c.m. een traineeship bij een

Nederlands bedrijf.²³ Het programma is bedoeld voor netwerkontwikkeling, internationale samenwerking en kennisdeling, en stimulering van internationale handelsbetrekkingen. Het programma is bedoeld voor bedrijven die een aanvraag doen onder Partners for International Business of Transitiefaciliteit.²⁴

Toepassing zelfstandig kunstenaar

De NMTP zou een mogelijkheid kunnen zijn voor zelfstandige kunstenaars om een internationale samenwerking tot stand te brengen met een buitenlandse manager uit een van de focuslanden. Er zou nader onderzocht moeten worden of dit bijvoorbeeld ook een buitenlandse kunstenaar kan zijn, of dat het alleen geldt voor managers van commerciële bedrijven. De aanvraag moet dan waarschijnlijk wel vanuit de bezoekende partij gedaan worden, maar dit hoeft geen belemmering te zijn. Wel moet de kunstenaar dan éérst samenwerkingspartners vinden voor PIB en een gezamenlijke aanvraag doen. Bovendien moeten die samenwerkingspartners dan ook nog akkoord gaan met de invulling van het NMTP. Het is niet onmogelijk, maar dit compliceert deze mogelijkheid voor zelfstandige kunstenaars. Een kunstenaar zou i.s.m. twee andere partijen, waaronder het liefst ook een kennisinstelling een onderzoek kunnen instellen naar de ontwikkeling van nieuwe materialen of technieken, die ook buiten zijn eigen kunstenaarspraktijk van groot (commercieel of diplomatiek) belang kunnen zijn voor Nederlandse - en buitenlandse markten. Ter invulling van het NMTP zouden ze mogelijk een buitenlandse kunstenaar kunnen uitnodigen die zich bezighoudt met vergelijkbaar onderzoek.

Dutch Trade and Investment Fund (DTIF)

In het kader van internationaal ondernemen wordt er een nieuw fonds opgericht voor directe investeringen en export: DTIF.

“Zoals aangekondigd in de begroting Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking 2016 wordt het financieringsinstrumentarium hervormd. Uit onderzoek blijkt dat het bestaande financieringsinstrumentarium gefragmenteerd is, is belegd bij diverse uitvoerders, onderling onvoldoende aansluit en kampt met onbekendheid bij potentiële klanten. Daarnaast is het gecombineerd inzetten van instrumenten niet goed mogelijk en staat de financieringsvraag van de ondernemer onvoldoende centraal.”²⁵

De regeling [Finance for International Business](#) die voorheen door het ministerie van Economische Zaken werd aangeboden, is hierdoor vervallen. Laatstgenoemde regeling bood in de praktijk voor weinig kunstenaars uitkomst omdat kunstenaars weinig vanuit een vennootschap²⁶ opereren. Binnen het DTIF worden de mogelijkheden verruimd om zowel kleine (MKB) als grote transacties faciliteren. Dat

²³ Er kan ook een training in het doelland bij horen, d.w.z. het land waar de managers vandaan komen.

²⁴ De [Transitiefaciliteit](#) is gericht op bedrijven en kennisinstellingen die het ondernemersklimaat in Colombia en Zuid-Afrika willen verbeteren. Omdat deze regeling niet of bij hoge uitzondering van nut zal zijn voor Nederlandse zelfstandig kunstenaars, wordt deze hier niet verder toegelicht.

²⁵ Minister Ploumen in de [kamerbrief](#) 'Financiering voor internationaal ondernemen' over het financieringsinstrument, dd. 10 november 2015.

²⁶ Er bestaan verschillende soorten vennootschappen, zoals bv, nv en vof. In het geval van een nv en een bv zijn de ondernemers als bestuurders in dienst van het bedrijf. Het kapitaal van het bedrijf is onderverdeeld in aandelen. Aandelen van een nv kunnen worden verkocht of overgedragen, aandelen van een bv niet. Het is ook mogelijk een vennootschap op te richten zonder minimumkapitaal. In dat geval spreekt men over een vennootschap onder firma (vof). De vennoten brengen geld, goederen, of arbeid in. Aandeelhouders delen zowel de winst als de aansprakelijkheid of het mogelijk verlies van de vennootschap.

zou ook een opening voor kunstenaars kunnen betekenen. Meer onderzoek hiernaar is nodig.

2.2 (Eu-)Regionale regelingen

De organisatie DutchCulture werkt met en voor de culturele sector, overheden en het diplomatieke netwerk in binnen- en buitenland. Opdrachtgevers zijn de ministeries van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap; Buitenlandse Zaken en de Europese Commissie. DutchCulture geeft onder meer voorlichting over Europese subsidies en samenwerkingsprojecten en organiseert werkbezoeken binnen en buiten Europa. In deze paragraaf worden enkele Europese regelingen uitgelicht die wellicht interessant kunnen zijn voor sommige beeldend kunstenaars.

Erasmus for Young Entrepreneurs

Dit [programma](#) biedt aspirant/startende en ervaren ondernemers de kans om kennis en ervaring op te doen bij een ervaren ondernemer die een klein bedrijf runt in een ander EU-land. De aspirant-ondernemer ontvangt voor deze uitwisseling van 1-6 maanden een beurs van de Europese Commissie. Het programma is bedoeld voor aspirant-ondernemers met vergevorderde plannen voor een eigen bedrijf (incl. ondernemersplan) of starters die in de afgelopen 3 jaar een bedrijf zijn begonnen. Het programma staat ook open voor ervaren ondernemers met een kleine- of middelgrote onderneming.

Toepassing zelfstandig kunstenaar

Als een zelfstandig kunstenaar nadenkt over samenwerking met een ander EU-land, is dit zeker een goede overweging. De hoogte van de maandelijkse subsidie is afhankelijk van het te bezoeken land. Uiteraard moet er een goed plan ten grondslag liggen aan de aanmelding, maar voor een korte uitwisselingsperiode is dit zeker een optie. Het programma is vooral bekend voor starters, maar blijkt ook geschikt voor meer ervaren ondernemers.

European Cultural Foundation

De [European Cultural Foundation](#) heeft als doel de Europese samenwerking op het gebied van cultuur in brede zin te stimuleren en de culturele betrekkingen tussen zowel Oost- en West-Europa als Noord- en Zuid-Europa te bevorderen. Hiertoe ondersteunt zij projecten van instellingen en kunstenaars met een duidelijk Europees karakter. Speciale aandacht wordt gegeven aan projecten op het gebied van het cultureel pluralisme in Europa. Thema's zijn: 'arts', 'media' en 'mobility'.

Aanvragen kunnen worden ingediend door niet-gouvernementele, non-profitorganisaties en individuen, werkzaam in de culturele sector. Er moet sprake zijn van samenwerking tussen partners in verschillende landen en het project moet Europees zijn wat betreft deelname, onderwerp en organisatie. Daarnaast moet het project medegefinancierd worden door derden. De subsidie bedraagt maximaal € 30.000 per project, maximaal 80% van de projectkosten en wordt voor maximaal één jaar verstrekt.

Het subsidieprogramma van de stichting is gericht op:

- het ontwikkelen van taalbeleid in Europa en het ondersteunen van vertaal- en publicatieprogramma's die dialoog en begrip tussen culturen nastreven;
- het ondersteunen van de mobiliteit van kunstenaars, opleidingen voor kunstmanagers en grensoverschrijdende netwerken in de culturele sector;

- het bevorderen van projecten met professionele kunstenaars die met achtergestelde jongeren willen werken en die een betrokkenheid tonen bij actuele vraagstukken;
- het ondersteunen van de ontwikkeling van professionele en onafhankelijke media en projecten waarin de invloed van de informatiemaatschappij op cultuur centraal staat;
- het ondersteunen van projecten op het gebied van cultuurbeleid, onderwijs en de media die de verscheidenheid van culturen in Europa op een positieve wijze in beeld brengen en begrip en dialoog bevorderen;
- het aandacht besteden aan beleidsstukken, uitwisselingen, bijeenkomsten en debatten die actuele vraagstukken belichten.

Toepassing zelfstandig kunstenaar

Deze regeling is specifiek gericht op de culturele sector en op kunstenaars met een duidelijk Europees karakter. Hier ligt dus een opening voor beeldend kunstenaars die zich aansluiting vinden bovenstaande onderwerpen.

Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling 2014-2020 / Regionale programma's

Het [Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling 2014-2020](#) (EFRO) is een [Europees structuurfonds](#) met als doel de economische verschillen tussen de Europese regio's te verkleinen. Binnen Nederland is besloten dat de EFRO-middelen het beste kunnen worden ingezet op de volgende thema's die in de verordening van de Europese Commissie en Raad voor EFRO zijn geformuleerd:

- Versterking van onderzoek, technologische ontwikkeling en innovatie;
- Overgang naar een koolstofarme economie

De EFRO-gelden worden in Nederland verdeeld over de regio's Noord-, Oost-, Zuid- en West-Nederland. Iedere regio stelt een Operationeel Programma (OP) vast, waarbij de projecten moeten aansluiten. Voor de meeste beeldend kunstenaars is het EFRO als overkoepelend programma niet van toepassing vanwege de focus van het programma (technische innovatie en duurzaamheid). De regionale programma's die hieruit voortvloeien kunnen echter wel interessant zijn, omdat deze ook focussen op het vereenvoudigen en verbeteren van de weg naar kapitaal en stedelijke ontwikkeling.

[Operationeel Programma West-Nederland \(Kansen voor West\)](#)

[Operationeel Programma Oost-Nederland](#)

[Operationeel Programma Noord-Nederland](#)

[Operationeel Programma Zuid-Nederland](#)

2.3. Lokale regelingen ter stimulering van het ondernemerschap

Ook op lokaal niveau wordt er geïnvesteerd in ondernemerschap. Onderstaand een greep uit de mogelijkheden: ontwikkelingsprogramma's, subsidies en kredieten, prijsvragen, aanbiedingen voor werkruimtes en bijstandsregelingen. De mogelijkheden per stad, regio of provincie zijn afhankelijk van verschillende factoren, zoals budget en politiek klimaat. Omdat de regelingen toegespitst zijn op de lokale praktijk en ontwikkeling, kunnen ze erg uiteenlopen. Om een indicatie te geven van de mogelijkheden is in dit hoofdstuk gekozen voor de casus gemeente Amsterdam. Deze casus dient slechts ter illustratie en wordt niet beschreven als

voorbeeldsituatie. Voor een beter overzicht van de verschillen per stad en regio zouden er meer casussen onderzocht moeten worden.

Voor de gemeente Amsterdam is er behalve een algemeen beleid ook nog een beleid per stadsdeel. Er zijn voorbeelden die beide beleidsgrenzen raken. In onderstaande wordt in analogie van bovenstaande aandacht besteed aan ondernemersregelingen, los van de mogelijkheden die bijvoorbeeld het Amsterdams Fonds voor de Kunsten biedt of op broedplaatsen gerichte regelingen. Soms kan meedoen aan een competitie een aanvullende optie zijn. Los van mogelijk te winnen (geld)prijzen kan het een mooie gelegenheid bieden om je te presenteren als kunstenaar en ondernemer.

2.3.1 Algemene ondernemersondersteuning

Amsterdams Ondernemers Programma (AOP)

Meerjaarlijks programma van gemeente Amsterdam, college en bestuurscommissie met doelen en acties van alle gemeentelijke organisaties die bijdragen aan een aantrekkelijk ondernemersklimaat. Het AOP komt tot stand m.b.v. consultatie van de lokale ondernemers.

Toepassing zelfstandig kunstenaar

Het AOP biedt geen directe mogelijkheden voor financiering of advies, maar ook kunstenaars kunnen reageren op de plannen voor een nieuw AOP en kunnen op deze manier invloed uitoefenen op de inhoud van het programma. Voorbeeld: in 2011 was er in de gemeente een tekort aan kleinschalige werkruimte. De doelstelling werd opgenomen in het AOP en is inmiddels ingelopen. Kunstenaars zouden zich op deze manier ook kunnen inzetten voor belangen die hun ondernemerschap ten goede komen.

Microkredieten

Waar de reguliere kredietmarkt geen microkrediet kan of wil verstrekken, omdat het te duur of risicovol is, kunnen ondernemende Amsterdammers een beroep doen op de gemeente. Er zijn verschillende soorten [microkredieten](#) die je in Amsterdam kunt aanvragen waaronder algemene microkredieten, maar bijvoorbeeld ook een microkrediet speciaal voor vrouwen of voor multiculturele ondernemers. De kredieten kunnen afhankelijk van de organisatie variëren tussen de 5000 en 150.000 euro, of een krediet in natura (materialen of advies).

Toepassing zelfstandig kunstenaar

In de gemeente is vooral aandacht besteed aan specifieke bevolkingsgroepen. Dit maakt toekenning van een microkrediet zowel makkelijker als moeilijker. Er is (nog) geen microkrediet gericht op zelfstandig kunstenaars, maar als een kunstenaar binnen een van de doelgroepen valt, kan dit een goed alternatief zijn de ontwikkeling van de onderneming te financieren.

Subsidie Evenementen

Voor grootstedelijke evenementen die (inter)nationaal bijdragen aan de citymarketing van Amsterdam kunnen subsidies worden aangevraagd voor de kosten die rechtstreeks verband houden met het te organiseren evenement en voor de werkelijk gemaakte kosten, bijvoorbeeld voor: projectmanagement, beveiliging en veiligheid, marketing, communicatie, mobiliteit en milieukosten. Alleen rechtspersonen kunnen deze subsidie aanvragen.

Toepassing zelfstandig kunstenaar

Deze optie is alleen interessant voor kunstenaars met een eigen bv of vergelijkbare rechtsvorm. Een manier voor zzp'ers om dit te ondervangen, is door een aanvraag te doen in samenwerking met een andere rechtspersoon. Op deze manier is er wellicht ook meer vrijheid voor het bepalen van de inhoud. Bijvoorbeeld: een kunstenaar organiseert i.s.m. een andere partij een evenement, waarbij er een performance gegeven zal worden. De kosten worden verdeeld, de verantwoordelijkheden worden gedeeld, de subsidie wordt ook gedeeld (lees: verdeeld).

Bijstand voor ondernemers (BBZ) in Amsterdam

De BBZ is een wettelijke landelijke regeling. De [BBZ-regeling](#) is dus in heel Nederland van toepassing, maar de uitvoering ervan ligt bij de afzonderlijke gemeentes. Voor zowel gevestigde als startende ondernemers met financiële problemen heeft de gemeente een aantal mogelijkheden. Het gaat bijvoorbeeld om ondernemers die recht hebben op een WW- of bijstandsuitkering. Ondernemers komen alleen voor deze regelingen in aanmerking als zij een solide bedrijfsplan hebben met een gezond financieel vooruitzicht, en als alle vergunningen en diploma's die benodigd zijn voor de onderneming behaald zijn. Hieronder volgt informatie over de BBZ-regeling in de [gemeente Amsterdam](#).

1. Voor [gevestigde](#) ondernemers:

Gevestigde ondernemers kunnen maximaal 12 maanden een aanvullende uitkering krijgen indien de inkomsten niet voldoende zijn om van te leven. Het inkomen wordt aangevuld tot bijstandsniveau. Het betreft in dit geval een renteloze lening. Een andere mogelijkheid betreft een lening voor bedrijfskapitaal (max. 192.243 euro in 2015). Deze lening kan een ondernemer aanvragen als hij geld nodig heeft voor noodzakelijke investeringen, of aflossing van problematische betalingsachterstanden of (dreigende) schulden en een bancaire lening geen optie is. Het betreft een rentedragende lening die meestal binnen 3-5 jaar moet worden terugbetaald. Een combinatie van een aanvullende uitkering en een lening voor bedrijfskapitaal is niet mogelijk. Wel kan een deel van de lening voor bedrijfskapitaal ingezet worden voor levensonderhoud.

2. Voor [startende](#) ondernemers:

Gedurende maximaal 3 jaar kunnen startende ondernemers een aanvullende uitkering tijdens de startperiode van het bedrijf. Indien het niet lukt een bancaire lening af te sluiten, kunnen ze startkapitaal aanvragen voor opstartkosten of investeringen.

3. Trainingsprogramma [Eigen Werk](#):

Dit is een zeer intensief programma (max. 6 maanden) voor mensen uit de bijstand die een eigen bedrijf willen beginnen. Er is ook mogelijkheid tot individuele coaching, advies, workshops en trainingen.

Toepassing zelfstandig kunstenaar

Als een onderneming in zwaar weer zit, biedt de BBZ-regeling goede hulpmiddelen om er weer bovenop te komen. Ook kunstenaars die hun praktijk nog moeten starten (bijvoorbeeld net afgestudeerd), maar die financieel aan de grond zitten, biedt deze regeling perspectieven.

Accelerators: projecten voor starters en snelle groeiers

Speciaal voor innovatieve starters zijn er [intensieve programma's](#) die start-ups helpen met kennis, netwerken, investeringen, werkruimte en begeleiding. In Amsterdam zijn er bijvoorbeeld Startupbootcamp, Rockstart en Venture Lab. De programma's zijn vaak een samenwerking van bedrijven, kennisinstellingen en de gemeente of regio. Het doel van de programma's is een substantiële groei en zo snel mogelijk winst maken. Deelnemers worden in contact gebracht met investeerders, zoals venture capitalists of angel investors en worden geadviseerd door mentoren. Deelname aan een programma is in ruil tegen ongeveer 8% van de aandelen.

Toepassing zelfstandig kunstenaar

Deze programma's zijn gericht op exponentiële groei. Het gaat tevens vaak om "een gat in de markt" dat de jonge of startende ondernemers willen vinden. Het is de vraag of een beeldend kunstenaar dergelijke doelstellingen durft, kan en wil stellen en kan waarmaken.

2.3.2 Duurzaam ondernemen

De gemeente helpt ondernemers graag hun bedrijf te verduurzamen m.b.v. handige hulpmiddelen, gratis scans, tips en adviezen om duurzaam te ondernemen. Er zijn subsidies en prijzen om duurzaamheid te stimuleren. Voor meer informatie over het duurzaam ondernemen kunnen ondernemers zich oriënteren op de website van de [gemeente Amsterdam](#). Ook de [Energiesubsidiewijzer](#) biedt nuttige informatie. Enkele voorbeelden volgen hieronder.

Subsidie elektrische voertuigen voor bedrijven

Indien je als ondernemer dagelijks veel kilometers maakt in de stad, kun je een subsidie aanvragen voor de aanschaf van een elektrische auto: 5000 euro voor een zakelijke personenauto, bestelauto of taxi, 40.000 voor een elektrische vrachtauto.

Toepassing zelfstandig kunstenaar

Alleen voor kunstenaars die voor hun praktijk veel rijden en de aanschaf van een nieuw bedrijfsvoertuig overwegen.

2.3.3 Werkplek en omgeving

Subsidie Creatieve en Ambachtelijke Bedrijvigheid in West

Creatieve en ambachtelijke ondernemers die hun [bedrijfspand willen inrichten of verbouwen](#) in Stadsdeel West (Bos en Lommer of De Baarsjes), kunnen aanspraak maken op deze subsidie. Het subsidie kan alleen aangevraagd worden voordat er gestart wordt met de verbouwing en het bedrijf moet gevestigd zijn in de eerdergenoemde wijken. Indien er toestemmingen of vergunningen nodig zijn, moeten die reeds toegezegd zijn. Ook moet aantoonbaar zijn dat het bedrijf levensvatbaar en financieel gezond is.

De subsidie mag 40% van de totale kosten beslaan en varieert tussen 500 en maximaal 10.000 euro voor inrichtingskosten en maximaal 15.000 euro voor verbouwingskosten. Indien het pand binnen 5 jaar weer verlaten wordt, is er een terugbetalingsregeling van toepassing.

Toepassing zelfstandig kunstenaar

Goede optie indien een kunstenaar een verhuizing of verbouwing van het atelier overweegt. Wellicht ook een goede optie voor broedplaatsenbeleid.

Freezone

Een [freezone](#) is een pilotproject waarbij de gemeentelijke regels in een bepaalde buurt worden versoepeld om het ondernemerschap te bevorderen. Ook bewoners worden uitgenodigd mee te denken over het verlevendigen van de straat. Een voorbeeld van een dergelijke freezone is de Jan Evertsenstraat in Amsterdam. Op landelijk niveau doet Platform 31 onderzoek naar de voorwaarden en consequenties van het terugbrengen van de regels in winkelgebieden ter bevordering van het ondernemerschap.

Toepassing zelfstandig kunstenaar

Door een versoepeling van de gemeentelijke regels in bepaalde straten of gebieden, wordt het ook voor kunstenaars makkelijker om daar projecten te realiseren. Het komt een stap dichterbij een culturele vrijplaats. Freezones bevorderen bovendien de lokale verbinding. Ook dit kan een zelfstandig kunstenaar in de kaart spelen.

3. Belastingvoordelen voor ondernemers

De overheid biedt ondernemers een aantal specifieke voordelen om investeringen te stimuleren of kosten te verlagen. Het gaat onder andere om aftrekposten die ondernemers bij hun aangifte inkomstenbelasting in mindering kunnen brengen op de winst. Doordat de winst lager wordt, betaalt de ondernemer ook minder belasting over de winst. De meest gebruikelijke regelingen, zoals het aftrekken of afschrijven van zakelijke kosten of de starters- en de zelfstandigenaftrek, zijn bij de meeste ondernemers al bekend. Als je goed gaat zoeken en creatief nadenkt over de toepassing, zijn er daarnaast nog een aantal mogelijkheden.

In dit hoofdstuk worden enkele voorbeelden van slimme fiscale aftrekposten uitgelicht. Een opmerking is daarbij op zijn plaats: het is maar de vraag is of het altijd verstandig is om zoveel mogelijk te willen aftrekken. Er moeten voldoende inkomsten uit onderneming zijn, anders kom je uit op verlies. Dit komt in de eerste jaren na het opstarten van een onderneming wel voor, maar het is niet de bedoeling van de Belastingwet dat dit jarenlang zo blijft. Als je een aantal jaren geen winst maakt, dan zal de Belastingdienst uiteindelijk besluiten je niet langer aan te merken als ondernemer voor de inkomstenbelasting en dan ben je de voordelen kwijt. Het is raadzaam om je te laten adviseren door de Belastingdienst of een belastingconsulent, beroepsorganisaties als FNV KIEM en de BBK om precies te weten welke aftrekposten op de individuele situatie van toepassing zijn. Ook het [Handboek Ondernemen](#) van de Belastingdienst biedt goede handvatten voor een eerste oriëntatie.

Zakelijke kosten

De kosten die gemaakt worden voor de zakelijke belangen van de onderneming mogen afgetrokken worden van de omzet. Deze kosten verlagen de winst. Kosten zoals de inkoop van materialen, adviesgesprekken en huur van bedrijfsruimte zijn volledig aftrekbaar. Sommige kosten zijn deels aftrekbaar of er gelden speciale regels.

Als de aanschafwaarde van bedrijfsmiddelen of duurzame apparatuur (zoals machines of gereedschappen meer dan 450 euro (exclusief BTW) bedraagt, mogen deze kosten niet in één keer van de omzet afgetrokken worden, maar wordt dit verdeeld over een aantal jaren. Bij de berekening van de jaarlijkse afschrijving wordt rekening gehouden met de restwaarde en vermoedelijke levensduur van het bedrijfsmiddel.

Toepassing zelfstandig kunstenaar

Geldt voor iedere ondernemer, dus ook voor iedere kunstenaar. Deze regeling wordt regelmatig toegepast in de praktijk.

Investeringsaftrek

Als een ondernemer [investeert in een bedrijfsmiddel](#) dat duurder is dan 2300 euro kan hij onder voorwaarden gebruik maken van de investeringsaftrek. De Belastingdienst onderscheidt hierin drie vormen: [Kleinschaligheidsinvesteringsaftrek](#), [Milieu-investeringsaftrek/Vamil](#) en energie-investeringsaftrek. Soms kunnen meerdere kleine investeringen ook samen één bedrijfsmiddel vormen. De hoogte van de kleinschaligheidsinvesteringsaftrek is afhankelijk van de aanschafwaarde van het bedrijfsmiddel. De [tabel](#) en [voorwaarden](#) zijn te vinden op de website van de Belastingdienst.

Als een ondernemer investeert in een bedrijfsmiddel dat door het ministerie van Infrastructuur en Milieu en het ministerie van Financiën is erkend als milieu-investering, kan hij onder voorwaarden gebruik maken van Milieu-investeringsaftrek of Energie-investeringsaftrek. Het gaat om investeringen vanaf 2500 euro, die vooraf gemeld moeten worden bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. Het desbetreffende bedrijfsmiddel moet op de Energielijst (Energie-investeringsaftrek) of Milieulijst (Milieu-investeringsaftrek/Vamil) staan vermeld en de aanvraag moet binnen 3 maanden na het aangaan van de verplichting (datum ondertekening offerte) zijn ingediend.

Een combinatie van milieu-investeringsaftrek en energie-investeringsaftrek is niet mogelijk. Een van de twee in combinatie met kleinschaligheidsinvesteringsaftrek kan wel.

Toepassing zelfstandig kunstenaar

Een kunstenaar kan zich verdiepen in door de overheid erkende milieu- en energiebedrijfsmiddelen en in sommige gevallen een nieuwe investering overwegen. Hierbij kan gedacht worden aan de omstandigheden en inventaris van het atelier, maar ook aan de selectie productiematerialen. Kunstenaars die hun eigen materialen produceren kunnen onderzoeken of een nieuwe investering/techniek hierbij mogelijk is. Tevens kunnen zij nadenken over de apparatuur die zij gebruiken voor de productie van de kunstwerken.

De Kleinschaligheidsinvesteringsaftrek mag toegepast worden voor algemene bedrijfsmiddelen, dit komt vaak voor in de kunstenaarspraktijk. De Milieu- en Energie-investeringsaftrek worden in mindere mate toegepast, aangezien deze specifiek zijn bedoeld voor energiebesparende of –opwekkende en milieuvriendelijke bedrijfsmiddelen.

Ondernemersaftrek en MKB-winstvrijstelling

Ondernemers die winst uit hun onderneming hebben, kunnen de [ondernemersaftrek](#) en de [MKB-winstvrijstelling](#) toepassen. Voor alle vormen van ondernemersaftrek geldt dat je de onderneming zelf moet drijven (of met anderen samen), dat de Belastingdienst je aangemerkt heeft als ondernemer voor de inkomstenbelasting en dat je voldoet aan het uren criterium van minimaal 1225 gewerkte uren per jaar. Als je naast je werk als zelfstandige ergens parttime in loondienst werkt, dan moet je ook voldoen aan het grotendeels criterium: de gewerkte uren voor de onderneming moeten meer zijn dan de gewerkte uren elders.

Onder de ondernemersaftrek vallen de zelfstandigenaftrek en in bepaalde situaties ook startersaftrek of [aftrek voor speur- en ontwikkelingswerk](#) (zie beneden). Voor de zelfstandigenaftrek wordt jaarlijks een bedrag vastgesteld. De startersaftrek is een eventuele verhoging op de zelfstandigenaftrek, die maximaal 3 keer mag worden toegepast in de eerste 5 jaar van de onderneming. Hiervoor wordt jaarlijks een bedrag vastgesteld. De MKB-winstvrijstelling is een aftrek van 14% op de winst na ondernemersaftrek. Ook als iemand in een bepaald jaar geen zelfstandigenaftrek claimt (bijvoorbeeld omdat hij door omstandigheden niet aan het uren criterium voldeed) blijft de MKB-winstvrijstelling wel gelden.

Toepassing zelfstandig kunstenaar

De zelfstandigenaftrek en eventuele startersaftrek zijn relatief bekende aftrekposten die regelmatig door kunstenaars worden toegepast. Ook de MKB-vrijstelling wordt regelmatig toegepast. (Let op: als de onderneming verlies lijdt, verkleint het fiscale verlies en kan de MKB-winstvrijstelling nadelig uitpakken.)

WBSO

Voor (loon)kosten en investeringen voor de ontwikkeling van innovatieve producten, productieprocessen en programmatuur (speur- en ontwikkelingswerk) is er ook de [Wet Bevordering Speur- en Ontwikkelingswerk](#) (WBSO). De WBSO biedt een korting op de loonheffingen voor ondernemers met personeel in dienst. Zelfstandigen zonder personeel die minimaal 500 uur aan erkend speur- en ontwikkelingswerk doen, ontvangen een extra aftrekpost, genaamde de S&O-aftrek.²⁷ Zij kunnen de WBSO benutten door een aanvraag in te dienen bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. De WBSO wordt zowel door kleine als (middel)grote bedrijven benut. Starters ontvangen een extra voordeel. De regeling is bedoeld voor Nederlandse ondernemingen in alle vormen en sectoren.

Bij een ontwikkelingsproject moet er sprake zijn van concrete technische risico's of onzekerheden die de aanvrager wil oplossen. Deze regeling is enkel van toepassing op de eigen uren van de aanvrager. Het speur- en ontwikkelingswerk moet onder eigen regie worden uitgevoerd.

Toepassing zelfstandig kunstenaar

De WBSO wordt over het algemeen weinig door kunstenaars gebruikt, meer door technische bedrijven die zich bezig houden met de ontwikkeling van prototypen. De WBSO is gericht op techniek: projecten voor technisch-wetenschappelijk onderzoek en de ontwikkeling van technisch nieuwe producten, productieprocessen of programmatuur.

Als een groot deel van de kunstenaarspraktijk bestaat uit het ontwikkelen van nieuwe technieken, of anderszins onder speur- en ontwikkelingswerk kan worden gevoegd, dan kan ook de speur- en ontwikkelingswerkaf trek (S&O-aftrek), of een korting op de loonheffingen, een goede tegemoetkoming zijn.

Fiscale reserves

Ondernemers mogen bepaalde reserves zoals de oudedagsreserves aftrekken van de winst. Dit is een percentage van de behaalde winst uit de onderneming (na aftrek van de ondernemersaftrek). De verlaging van de fiscale winst zorgt ervoor dat ondernemers minder inkomstenbelasting hoeven te betalen in het jaar waarin de oudedagsreserve wordt toegepast.

Aftrek van oudedagsreserve betekent eigenlijk een uitstelling van belasting betalen. Weliswaar betaal je in het jaar van de toepassing minder belasting, het idee is dat je over een deel van de winst nóg geen belasting betaalt in de tijd dat je de AOW-gerechtigde leeftijd nog niet bereikt hebt, maar deze winst pas belast wordt wanneer je de AOW-leeftijd hebt en geen AOW-premie meer betaalt. Daardoor betaal je een lager belasting-/premiepercentage over je inkomen. Als je voortijdig met de onderneming stopt, treedt er nog een risico in werking. De winst wordt dan alsnog in één keer belast, met het hoge belastingpercentage. Vooral bij grote reserves kan dit heel slecht uitkomen.

Toepassing zelfstandig kunstenaar

Voor een gevestigd zelfstandig kunstenaar die winst maakt, kan dit een handig voordeel zijn. Zelfs als een kunstenaar succesvol is, hoeft dat echter niet te

²⁷ De S&O-aftrek is een vaste aftrekpost die in combinatie met de zelfstandigenaftrek in mindering gebracht wordt op de fiscale winst van dat jaar. Resulteert daarna een fiscaal verlies, dan kan dit worden verrekend met voorliggende of toekomstige jaren. Op die manier wordt bijvoorbeeld het WBSO-voordeel als het ware meegenomen. Het gaat niet verloren doordat er in het desbetreffende jaar onvoldoende winst is te verrekenen. Meer info over verliezen verrekenen [hier](#) of [hier](#).

betekenen dat er veel winst gemaakt wordt. Als een kunstenaar niet zeker is van winst, is het misschien niet verstandig deze regeling toe te passen. Niet alleen het winstperspectief is belangrijk, het is ook van belang dat de onderneming niet voortijdig stopt. Als een kunstenaar nadenkt over het toepassen van de oudedagsreserve, is het heel verstandig de persoonlijke situatie eerst voor te leggen aan een adviseur van de Belastingdienst of een onafhankelijke belastingconsulent.

Kleine-ondernemersregeling in de BTW-aangifte

De aanslag omzetbelasting (BTW) kan een teruggave zijn of een te betalen bedrag. Kom je per saldo (af te dragen BTW minus voorbelasting) uit op een relatief laag te betalen bedrag, dan kan het zijn dat je recht hebt op een vermindering volgens de [kleine-ondernemersregeling](#).

Kom je op jaarbasis uit op een te betalen bedrag van minder dan 1345 euro dan hoef je dit bedrag niet te betalen. Kom je uit op een bedrag van minder dan 1883 euro, dan hoef je maar een deel te betalen.

Toepassing zelfstandig kunstenaar

De kleineondernemersregeling komt in de kunstenaarspraktijk regelmatig voor en is een handige regeling voor kunstenaars die weinig winst maken.

Kwijtschelding gemeentebelastingen voor ondernemers met een BBZ-uitkering

Ondernemers die een BBZ-uitkering ontvangen of wiens inkomen rond bijstandsniveau ligt, kunnen in aanmerking komen voor kwijtschelding van enkele gemeentelijke belastingen. Dit geldt alleen natuurlijke personen, dus niet voor ondernemers met een bv.

Deze regeling geldt in heel Nederland, maar de uitvoering kan per gemeente verschillen. In de [gemeente Amsterdam](#) bijvoorbeeld zijn er drie belastingen voor woningen waarvoor kwijtschelding aangevraagd mag worden: afvalstoffenbelasting, onroerende-zaakbelasting en roerenderuimtebelasting.

Toepassing zelfstandig kunstenaar

Kwijtschelding van bepaalde belastingen kan een belangrijk verschil uitmaken voor ondernemers met een uitkering of een zeer laag inkomen. De insteek is natuurlijk dat de financiële situatie zo snel mogelijk verbetert. Goed advies is hier nodig, te meer omdat de regeling in iedere gemeente anders uitgevoerd wordt. Dat kan consequenties hebben voor de persoonlijke situatie.

4. Knelpuntenanalyse

De genoemde financieringsregelingen in deze inventarisatie staan open voor alle Nederlandse ondernemers. Daaronder vallen per definitie ook beeldend kunstenaars. De aard van de regelingen en de praktijk van het kunstenaarschap zijn echter op verschillende punten moeilijk verenigbaar. Subsidiebureau Nederland heeft de belangrijkste knelpunten beschreven in dit hoofdstuk.

Definitie technische innovatie / technische nieuwheid

Het overgrote gedeelte van de innovatiesubsidies is gericht op technische innovatie. Kijkend naar een populaire regeling zoals de WBSO, dan kan geconcludeerd worden dat de "technische nieuwheid" bij het maken van een kunstobject vaak moeilijk is te onderbouwen door de kunstenaar omdat daar niet de focus op ligt. Het eindproduct wordt meestal niet gekenmerkt door de technische specificaties die zijn behaald, maar door de kunstuiting zelf.

Technisch nieuw houdt in dit verband in dat men niet eerder een vergelijkbaar product heeft ontwikkeld, waarbij men tegen dezelfde technische uitdagingen is aangelopen. De kunstenaar zal dit moeten onderbouwen, echter beschikt men vaak niet over de benodigde kennis en de juiste mindset.

Werkbaarheid/ Prototype

Een prototype mag geen commerciële/marktwaarde hebben en kan derhalve niet worden verkocht. Vanuit de WBSO wordt bijvoorbeeld de formele voorwaarde gesteld dat het prototype wordt verschroot. Het product van een beeldend kunstenaar is veelal uniek (prototype en verkoopbaar product ineen) en leent zich niet voor het verschroten of demonteren.

Oplossing hiervoor kan zijn te focussen op de techniek en materialen die worden gebruikt om het kunstobject te ontwikkelen en deelproto's zonder marktwaarde te maken.

Rechtsvorm

Met betrekking tot de rechtsvorm zie ik niet zozeer knelpunten, althans niet voor wat betreft de subsidieregelingen. Deze zijn generiek toepasbaar voor bedrijven met verschillende (rechts)vormen. Investeerders die al dan niet gebruikmaken van de garanties van RVO, kunnen als voorwaarde stellen dat de kunstenaar een BV opricht. Het oprichten van een BV is tegenwoordig voordelig en snel geregeld. Het enige nadeel is dat het fiscaal gezien, vanwege een laag inkomen, interessanter kan zijn voor een kunstenaar om een eenmanszaak of VOF aan te houden.

Verrekenen voordelen kunstenaars

Een aantal regelingen, waaronder de EIA en de MIA/Vamil, – maar ook de WBSO-variant voor zelfstandigen - levert in de vorm van een aftrekpost een fiscaal voordeel op. Wanneer een kunstenaar weinig of geen winst maakt, levert de aftrekpost op dat moment geen voordeel op.

Daarentegen ontvangt een grotere organisatie met personeel op de loonlijst, in het geval van de WBSO, een direct voordeel op de loonkosten. Deze organisaties ontvangen ook voor de kosten en uitgaven van materialen en apparatuur een loonheffingenkorting. Deze volledige verrekening via de loonheffingen is interessant voor bedrijven die voldoende loonheffing kunnen verrekenen. Wanneer de kosten met name zitten in bijvoorbeeld materialen t.b.v. het prototype en in mindere mate in de loonkosten, dan kan de WBSO nadelig uitpakken.

Een voucherregeling die “vrij” besteed kan worden aan een vernieuwingstraject zou waarschijnlijk interessant zijn voor veel kunstenaars (en voor andere ondernemers). Dit verklaart ook de grote vraag naar vouchers in algemene zin.

Investerings in bedrijfsmiddelen

De Energie-investeringsaftrek en Milieu-investeringsaftrek/Vamil zijn enkel toepasbaar wanneer wordt geïnvesteerd in nieuwe bedrijfsmiddelen. Vooral kleinere ondernemers, waaronder ook veel kunstenaars, zijn vaak aangewezen op tweedehands bedrijfsmiddelen. De investering in een tweedehands milieuvriendelijke auto komt bijvoorbeeld niet in aanmerking voor de Milieu-investeringsaftrek. Wanneer nieuwoop niet tot de mogelijkheden behoort, kan een leasevorm in bepaalde gevallen de uitkomst bieden. Bij financial lease of een lening kan de ondernemer in het geval van de milieuvriendelijke auto zelf de Milieu-investeringsaftrek aanvragen. Bij operational lease kan de leasemaatschappij de Milieu-investeringsaftrek aanvragen en dit voordeel doorberekenen.

Uniformiteit regelingen / verschillende interpretaties

De meeste subsidieregelingen moeten toegankelijk zijn voor iedere ondernemer, ongeacht de rechtsvorm of de sector waarin deze actief is. Belangrijke termen uit de subsidieregeling zijn hierdoor vaak breed en algemeen gedefinieerd, waardoor er veel ruimte is voor interpretatie door zowel de aanvrager als de beoordelaar.

Gedurende het beoordelingsproces hebben beide partijen contact met elkaar. Het is belangrijk dat men elkaars taal spreekt. Bij het verspreiden van de subsidieaanvragen over de beoordelaars, wordt meestal gelet op de specialismen van de beoordelaars. Een “agrarische” WBSO-aanvraag beland op het bureau van een beoordelaar met affiniteit met de agrarische sector. Deze kan de aanvraag beter interpreteren. Het is de vraag of de beoordelaars van de uitvoeringsinstanties voldoende kennis hebben over de beeldende kunst en de culturele sector in algemene zin. Tegelijkertijd zou de kennisontwikkeling onder kunstenaars bevorderd kunnen worden door hen te ondersteunen bij het interpreteren van belangrijke begrippen. Overleg en afstemming met de uitvoeringsinstanties hierover lijkt gewenst.

Conclusies

Voor ondernemers zijn er naast de traditionele financieringsmogelijkheden veel alternatieven te bedenken in de private sfeer en de corporate investeerders-omgeving, vooral als je handig gebruik maakt van de overheidsondersteuning die er geboden wordt. De meeste overheidsfinancieringsregelingen zijn gericht op innovatieve, verknoemde producten en - diensten met een aanzienlijk winstperspectief van MKB-ondernemingen die een andere schaal of rechtsvorm kennen dan zelfstandige beroepsbeoefenaren. De kleinbedrijven en eenmanszaken vallen buiten de scope van een aantal regelingen. Belangrijk is te constateren dat hoe dichter een ontwikkeling bij de markt komt, hoe minder de subsidie wordt en meer verschuift naar een (achtergestelde) lening. Dit heeft te maken met het voorkomen van concurrentievervalsing.

Voor zelfstandige kunstenaars is het om verschillende redenen moeilijk om voor de overheidsfinancieringsregelingen in aanmerking te komen. De meeste kunstenaars opereren als zzp'er of klein bedrijf, dit is de eerste reden waardoor veel regelingen (in eerste instantie) afvallen. Daarnaast is er het vereiste van een aanzienlijk winstperspectief. Kunstenaars zijn ondernemers en moeten natuurlijk ook winst maken. In de praktijk blijkt het echter erg moeilijk om (financieel) zeer succesvol te worden en te blijven.

De meeste financieringsregelingen die de overheid aanbiedt, zijn gericht op innovatie, (creatieve) industrie, technologie en duurzaamheid. Voor een kunstenaar betekent dit dat hij de connectie vrijwel altijd met zijn productieproces zal moeten maken, en dat dit proces vernieuwend moet zijn op gebied van technologie, duurzaamheid en/of milieu. De financieringsregelingen zijn dus lang niet voor iedereen toepasbaar en evenmin onuitputbaar. Je kunt ook niet alle regelingen aanspreken voor één specifiek project.

Kunstenaars zullen goed moeten overwegen wat het best toepasbaar is op de persoonlijke situatie. Hiervoor is veel kennis van zaken nodig die bij kunstenaars op dit gebied vaak onvoldoende is. Daarnaast zijn er zo veel mogelijkheden met aparte regels en voorwaarden, dat het moeilijk is door de bomen het bos nog te zien. Op het internet zijn er zijn veel organisaties en fora die hulp bieden, maar de informatie op de sites blijft in eerste instantie heel algemeen. Om overzicht te krijgen is het verstandig de persoonlijke situatie voor te leggen aan een goede adviseur (maar ook dat kost natuurlijk geld).

Voor internationale samenwerking en ontwikkeling zijn er aardig wat mogelijkheden. Veel van deze regelingen lijken in eerste instantie gericht op grote bedrijven en samenwerkingsprojecten, maar bij nader onderzoek blijken er ook opties voor zelfstandige kunstenaars, zoals het Erasmus for Young Entrepreneurs. Weliswaar gaat het om een korte uitwisselingsprojecten en zijn de subsidiebedragen beperkt, in tegenstelling tot de overige regelingen is de weg ernaartoe minder gecompliceerd.

Kunstenaars kunnen, net als alle andere ondernemers, gebruik maken van verschillende fiscale voordelen zoals de ondernemersaftrek en de kleinschaligheidsaftrek. Op gebied van duurzaamheid en milieu kan een zelfstandig kunstenaar eventueel gebruik maken van regelingen voor milieu- en energieaftrek. Ook komt de kunstenaar mogelijk in aanmerking voor speur- en ontwikkelingsstegemoetkomingen. Het is echter in iedere situatie de vraag of het verstandig is om aftrekposten toe te passen en welke dan het meest geschikt zijn.

Een interessante insteek voor kunstenaars is samenwerking te zoeken met andere disciplines, waardoor crossovers ontstaan, bijvoorbeeld tussen de beeldende kunst en techniek. Hierdoor ontstaat een duidelijke link met technische innovatie. Het kan ook interessant zijn om samen te werken met organisaties (bij voorkeur stichtingen of verenigingen) die zich richten op kunst-/cultuurparticipatie voor achtergestelde doelgroepen. Het oprichten van een stichting behoort in dit verband ook tot de mogelijkheden. Fondsen ondersteunen doorgaans enkel de activiteiten van non-profit rechtspersonen.

Concluderend kunnen we stellen dat veel regelingen - die open zouden moeten staan voor ondernemers uit uiteenlopende sectoren - voor de culturele sector moeilijk toepasbaar blijken. Dan gaat het onder andere om zaken als vereiste rechtsvorm, omzet-, winst en kapitaaleisen. Op de cultuurfondsen na is het merendeel van de financieringsregelingen van de overheid niet (voldoende) ingericht op deelname van zelfstandige kunstenaars. Daarbij ontbreekt het tevens aan kennis bij zowel de culturele sector als de uitvoeringsinstanties van de overheid, zoals gebleken tijdens meerdere telefoongesprekken. Om de aansluiting van genoemde regelingen en programma's op de behoeften en de praktijk van de creatieve zzp'ers te vergroten zou een specifieke 'tool' of een adviesloket moeten worden ingericht. Deze inventarisatie biedt hiertoe een opmaat.

Verantwoording en belangrijkste bronnen

Dit verslag tracht een beknopt overzicht te geven van financieringsmogelijkheden voor ondernemers in Nederland, anno december 2015. De informatie is opgedaan aan de hand van verschillende internetbronnen en geverifieerd middels gesprekken met adviseurs van de Kamer van Koophandel, FNV KIEM en de Beroepsvereniging van Beeldend Kunstenaars (BBK). De belangrijkste bronnen staan hier ingedeeld per categorie nog eens op een rij.

Algemene informatie over ondernemen:

Ondernemersplein www.ondernemersplein.nl

Kamer van Koophandel www.kvk.nl

Cultuurondernemen www.cultuur-ondernemen.nl

Nibud (2015). *Geldboek voor ondernemers*, e-uitgave via

www.nibud.nl<http://www.nibud.nl>

Dutch Creative Council (2015). *Show me the Money*, e-uitgave via

www.cultuur-ondernemen.nl<http://www.cultuur-ondernemen.nl>

Informatie over stimulerende financieringsregelingen van de overheid:

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland www.rvo.nl

Nationale Financieringswijzer www.nationalefinancieringswijzer.nl

CLICKNL, Topsector creatieve industrie www.clicknl.nl

Informatie over lokale financieringsregelingen:

Gemeente Amsterdam www.amsterdam.nl

Informatie over fiscale aftrekregelingen:

Belastingdienst www.belastingdienst.nl